

Siep Stuurman

Siep Stuurman studeerde politicologie en moderne geschiedenis aan de Universiteit van Amsterdam. In 1983 promoveerde hij in Groningen op een proefschrift over verzuiling en politieke partijvorming in de late negentiende eeuw. Stuurman is emeritus hoogleraar Europese Geschiedenis aan de Erasmus Universiteit Rotterdam en emeritus hoogleraar Ideeëngeschiedenis aan de Universiteit Utrecht. Zijn meest recente werk is een wereldgeschiedenis van het gelijkheidsdenken over cultuurgrenzen heen.

Ben Vriesema
is hoofdredacteur
van Kleio.

Kunt u zich nog veel herinneren van de geschiedenislessen op school?

Wat blijft hangen zijn aansprekende brokstukken. Van de lagere school voornamelijk de verhalen over de Tachtigjarige Oorlog met Alva in de rol van 'the bad & the ugly'. Al begreep ik niet hoe 'wij' hadden kunnen winnen van Spanje – een zo veel groter land dan Nederland.

Welk nut heeft geschiedenis volgens u?

Het woord 'nut' is mij te economisch. Het roept een calculerende burger op, niet een politieke burger. Volgens mij staat wel vast dat historische kennis en historisch redeneren ons helpt onze plaats in het heden beter te begrijpen. Dat wordt mooi uitgedrukt in de definitie van geschiedenis van Dionysius van Halicarnassus, een Griek die in de eerste eeuw voor onze jaartelling in Rome werkte: 'Geschiedenis is filosofisch onderricht door middel van voorbeelden.'

'Uit De Reis naar de Maan, van Jules Verne, begreep ik dat er een Amerikaanse Burgeroorlog was geweest'

Wat ik echter nog precies weet, is hoe onze leraar geschiedenis op het gymnasium zijn lessen in de eerste klas begon. Hij vertelde ons dat mensen elkaar sinds het begin der tijden de hersens hadden ingeslagen. Maar in de steentijd, zo ging hij verder, begonnen ze dat te doen met behulp van speciaal daarvoor aangescherpte stenen bijlen. Toen werd er dus gereedschap gebruikt en dat markeerde het begin van de geschiedenis. Een opvatting die meer aan Marx dan aan Ranke doet denken – om misverstanden te voorkomen: de leraar in kwestie was een braaf lid van de VVD.

Boven: Siep Stuurman. Foto: Bob Bronshoff.
Onder: Dionysius van Halicarnassus.

Welke historische studie of welke historische roman maakte de meeste indruk op u?

In de vierde en vijfde klas van de lagere school hadden wij een buurman, 'oom Wim', die bijna alle blauwe bandjes van Jules Verne in de kast had staan. Ik mocht er steeds twee lenen. Uit De Reis naar de Maan begreep ik dat er een Amerikaanse Burgeroorlog was geweest. Kapitein Nemo bleek, in de slotscène van Het Geheimzinnige Eiland, een Indiase prins te zijn die de grote opstand van 1857 tegen de Britten had geleid. Hector Servadac bevatte ironische verhalen over de rivaliteit tussen het Franse en het Britse Imperium. Phileas Fogg reisde pijlsnel de wereld rond, en redde en passant een Indiase weduwe van de brandstapel. Michael Strogoff gaf indrukken van het tsarisme en de onvoorstelbare afstand van Petersburg tot Irkoetsk.

Alle verhalen van Verne bezongen de moderne techniek en de vindingrijkheid van de Europeanen en Amerikanen. Dat ik in mijn lagerschooltijd een betekenisvol beeld van de negentiende eeuw kreeg – de eeuw van imperialisme, vrijheidsliefde, stoom, ijzer en elektriciteit – was meer te danken aan Jules Verne dan aan het geschiedenisonderwijs. Op de middelbare school las ik onder andere The Ides of March van Thornton Wilder, een brievenroman over de dood van Julius Caesar, en Romulus der Grosse, een ernstige komedie over de ondergang van Rome van de Zwitserse toneelschrijver Friedrich Dürrenmatt. Beide auteurs leerden me het Romeinse Rijk als probleem te zien in plaats van als erfgoed.

Welke historische periode spreekt u het meest aan?

De laatste vijftien jaar heb ik mij beziggehouden met de wereldgeschiedenis van het menselijk denken, 'global intellectual history'. De twee grote draaipunten daarin zijn het lange axiale tijdvak (ruwweg van 500 voor Christus tot 700 na) en de verlichting. In die twee tijdperken worden de grondslagen van het denken opnieuw gelegd. In mijn laatste boek, The Invention of Humanity: Equality and Cultural Difference in World History, spelen deze twee draaipunten een hoofdrol.

Scène uit *La Nuit de Varennes*.

Welke historische film heeft de meeste indruk op u gemaakt? Waarom juist deze?

Ongetwijfeld *La Nuit de Varennes* (in het Italiaans *Il Mondo Nuovo*) van Ettore Scola. De film gaat over de poging van Lodewijk XVI in juni 1791 om Parijs te ontvluchten en met Pruisische steun de macht te heroveren. Wat de film historisch zo waardevol maakt is dat iedereen eigenlijk bang is voor wat er te gebeuren staat. De toekomst is open en angstaanjagend. De 'schijn' is net zo reëel als de 'realiteit'. Zoals Thomas Paine het in de film zegt: 'Nous avons tous peur.'

Denkt u dat de historische canon nut heeft voor het geschiedenisonderwijs?

De historische canon van Nederland is een gigantische gemiste kans. Het historische landschap was versplinterd en de historici wisten niet meer waarheen en waartoe. Het had het moment kunnen zijn om een wereldhistorisch perspectief op de rails te zetten en daarmee een nieuw verleden te exploreren dat de komende generaties kennis en begrip zou kunnen bijbrengen voor de 'global future' die hun lot zal zijn. In plaats daarvan kregen we een ervaring van het methodologisch nationalisme.

Hoe vindt u dat geschiedenisonderwijs aan een middelbare school moet worden gedoceerd?

Door diep in te gaan op 'kleine' voorbeelden en te laten zien hoe zich daarin grote historische trends en crises refracteren. Op die manier kunnen we leerlingen inlevingsvermogen bijbrengen en tegelijk een beter begrip van historische trends en omslagpunten. ■

